

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Батанова Людмила Олександрівна СТАН МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	240
Іванченко Едуард Пилипович ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ МИТНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ ТОВАРІВ	241
Івасюк Ігор Георгійович ДЕЯКІ ЗАХОДИ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	244
Коваль Наталія Олексіївна ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ	246
Козарійчук Дмитро Васильович ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	248
Панчук Анна Олександрівна ЩОДО ЗМІНИ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПОРТАМИ В УКРАЇНІ	249
Плохута Євгеній Петрович ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У МИТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	252
Сергєєв Юрій Володимирович БЕЗПЕКА В ЧОРНОМОРЬСЬКОМУ РЕГІОНІ ТА РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА США	254
Назарко Артем Аркадійович ПОСТ-МИТНИЙ КОНТРОЛЬ У РОЗУМІННІ СТАТТІ 337 ¹ МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	255
Омельченко Андрій Іванович РЕЖИМ ПІДВОДНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО БАЗИСУ.....	258
Рудик Марко Романович КОНТРОЛЬ СУДЕН ДЕРЖАВОЮ ПОРТУ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ СУБСТАНДАРТНОМУ СУДНОПЛАВСТВУ	260

СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

Бакаянова Нана Мезенівна ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ В АСПЕКТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ	262
Косюта Михайло Васильович УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ЗГІДНО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	265
Кісліцина Ірина Олександрівна ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТАМИ ЕТИЧНИХ НОРМ ПРИ ВЕДЕННІ ОНЛАЙН-БЛОГІВ.....	267
Ковальчук Інна Сергіївна ПРАВОЗАХИСНА РОЛЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ У ВОЄННИЙ ЧАС	269
Кравченко Марина Олександрівна ПОРУШЕННЯ СУДДЕЮ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	271
Кубаєнко Андрій Володимирович МОДЕЛІ ТА ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	273
Свида Олексій Георгійович ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ.....	275
Храпенко Олена Олегівна ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АДВОКАТУРІ.....	277
Курганський Олександр Валерійович ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОКУРАТУР В УКРАЇНІ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД	279
Нестерчук Лілія Петрівна ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	281
Зубрицький Олександр Олександрович ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	283
Мозгальов Віктор Юрійович ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРИ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ ...	286
Полетило Павло Сергійович МОДЕЛЬ СПРАВЕДЛИВОГО ПРАВОСУДДЯ (ВИПАДОК, КОЛИ СВІДОК ОБВИНУВАЧЕННЯ ВІДСУТНІЙ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ)	288
Хлистік Мирослава Андріївна ПРИМИРЕННЯ СТОРІН СПОРУ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОЦЕСУ.....	291

СЕКЦІЯ 7

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

***Керівник секції:** завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, доктор юридичних наук, професор Н. М. Бакаянова*

***Секретар секції:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, кандидат юридичних наук, доцент М. О. Кравченко*

Бакаянова Нана Мезенівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури,
адвокат, секретар дисциплінарної палати КДКА Одеської області,
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України*

ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ В АСПЕКТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ

Протягом розвитку інституту адвокатури посилення її незалежності обумовило процес поступового створення професійних організацій адвокатів, які виконують роль регулятора професії в межах, установлених законом. Професійні організації адвокатів забезпечують єдність адвокатської спільноти, дотримання адвокатами професійних стандартів та етичних норм, захист адвокатів від переслідувань та необґрунтованих обмежень й посягань, взаємодію з урядом та іншими інститутами для досягнення мети правосуддя та інтересів суспільства.

Членство адвокатів у професійних організаціях не виключає реалізації адвокатами права на свободу об'єднання у чисельні громадські організації адвокатів задля здійснення своїх прав і свобод та задоволення професійних, соціальних, культурних та інших інтересів. Такі громадські об'єднання адвокатів створюються як на національному, так і на міжнародному рівні.

В сучасній правовій доктрині, тим не менш, все ще залишаються дискусії навколо статусу професійних об'єднань адвокатів, коли їх дорівнюють до громадських організацій, наголошуючи на тому, що членство всіх адвокатів у єдиній професійній асоціації є порушенням права громадян на свободу об'єднань [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] на понятійному рівні розмежовує: адвокатуру як професійний правозахисний інститут (ст. 2); адвокатські об'єднання як форму організації адвокатської діяльності (ст. 15); об'єднання адвокатів як вид громадських об'єднань (ст. 18); Національну асоціацію адвокатів України як єдину професійну організацію адвокатів (ст. 45). Отже, зазначені поняття мають самостійний зміст та не є тотожними.

Основний Закон України закріплює підхід до розуміння поняття «адвокатура», згідно з яким адвокатура є складовою системи правосуддя та виконує публічно-правову функцію, що відповідає визначенням міжнародним стандартам (Розділ VIII ст. 131-2 Конституції України) [3]. У свою чергу, ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює, що адвокатура України є недержавним самоврядним правовим інститутом, який складають всі адвокати України.

Адвокатські об'єднання є законодавчо визначеною формою організації адвокатської діяльності поряд зі здійсненням адвокатської практики індивідуально та адвокатськими бюро (ст. ст.13, 14, 15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Термін «об'єднання», який застосовано законодавцем при визначенні організаційної форми, обумовлений тим, що *адвокатське об'єднання є юридичною особою, створення та діяльність якої спрямована на надання правничої допомоги відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та є результатом спільних зусиль та внесків (до прикладу, особистих, майнових) двох або більше адвокатів*. Клієнт, який укладає договір про надання правничої допомоги з адвокатським об'єднанням, вправі розраховувати на весь потенціал спільних можливостей адвокатів, які об'єднали свої зусилля, а не лише на можливості конкретного адвоката-члена адвокатського об'єднання: відповідно до ст.15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», стороною договору про надання правничої допомоги є адвокатське об'єднання.

Об'єднання адвокатів (ст. 18 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») як суб'єкти права за своїм правовим статусом є громадськими об'єднаннями у розумінні Закону України «Про громадські об'єднання» [4]. Мета та завдання громадських об'єднань адвокатів не пов'язані безпосередньо з наданням правничої допомоги клієнтам, а стосуються здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів адвокатів, які є членами відповідного об'єднання. Зазначене суттєво відрізняє об'єднання адвокатів від адвокатських об'єднань. У сучасній Україні зареєстровано близько 50 громадських об'єднань адвокатів (спілок, громадських організацій).

Мета та завдання створення та діяльності Національної асоціації адвокатів України (далі – НААУ) є іншими. *Законодавче визначення НААУ відображує різницю в ідеях виникнення та функціонального призначення НААУ та громадських об'єднань адвокатів*. Відповідно до ч.1 ст. 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», НААУ є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Зазначена мета, яка обумовлює діяльність НААУ, не притаманна громадським об'єднанням адвокатів.

Варто уваги, що, окрім органів адвокатського самоврядування, адвокатів, які здійснюють індивідуальну адвокатську діяльність, адвокатських бюро, адвокатських об'єднань, *діяльність НААУ, у межах, встановлених законом, та в інтересах адвокатів, спрямована також на захист прав осіб, які не є членами НААУ (адвокатами)*, але на яких розповсюджуються гарантії адвокатської діяльності, відповідно до ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: помічників адвокатів, стажистів адвокатів, осіб, які знаходяться у трудових відносинах з адвокатами, адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями, членів сімей адвокатів.

Рішенням Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі *A. and others v. Spain* від 02.07.1990 р. № 13750/88 було встановлено, що асоціації адвокатів виконують публічні функції. З урахуванням статусу асоціації адвокатів та виходячи з того, що заявники не обмежені у створенні або приєднанні до інших об'єднань, ЄСПЛ відмовив у задоволенні скарги заявників-адвокатів про порушення їх права на добровільне об'єднання, яке гарантоване ст. 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. У подальшій практиці ЄСПЛ також неодноразово привертав увагу до помилковості ототожнення заявниками понять «об'єднання громадян» та «професійна організація адвокатів». Зокрема, ЄСПЛ визначив, що публічно-правовий інститут, заснований відповідно до закону, не є об'єднанням в значенні ст. 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (наприклад, рішення ЄСПЛ у справах *Slavic University in Bulgaria та інші проти Болгарії* (ухв.) стосовно державного університету; *Köll проти Австрії* стосовно федерації туризму). Такими об'єднаннями, щодо яких було встановлено, що ст.11 не застосовується, визначено й асоціації адвокатів, обов'язкове членство в яких не є втручанням у свободу об'єднань (рішення по справі *Попов і інші проти Болгарії*).

Світова практика організації адвокатури свідчить про те, що існують поліваріантні підходи до створення та функціонування професійних організацій адвокатів: так, до прикладу, обов'язковим є членство в асоціаціях та союзах адвокатів у Швеції, Швейцарії, обов'язковим на загальнонаціональному рівні – у Великобританії, на регіональному – у Франції, Австрії. Зазначені національні підходи визнаються такими, що відповідають міжнародним стандартам у сфері прав людини: створення адвокатами професійних організацій здійснюється як на умовах добровільного членства, так і на засадах обов'язкового, відповідно до законодавства. Законодавче закріплення обов'язкової моделі не є порушенням права на свободу об'єднання, яке реалізується адвокатами шляхом вступу до громадських організацій, інколи одразу декількох.

Конституція України у ч. 3 ст. 131-2 встановлює, що *засади організації та діяльності адвокатури і здійснення адвокатської діяльності визначаються законом*. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначив обов'язковість членства адвокатів у професійній асоціації – НААУ (ст. 45).

Національні особливості забезпечення єдності адвокатів відповідають міжнародним стандартам в цій сфері. Науково-правовий аналіз міжнародних актів, які встановлюють стандарти організації та діяльності адвокатури [5], дозволяє встановити відсутність рекомендацій щодо обов'язковості або добровільності членства у професійних організаціях. Не передбачаючи однакового для всіх країн стандарту організації адвокатури та віддаючи вирішення цього питання на розсуд національного законодавця, водночас вони наголошують на самій необхідності створення професійних організацій адвокатів з метою забезпечення виконання адвокатурою покладених на неї завдань.

Єдність адвокатської спільноти в Україні шляхом *об'єднання адвокатів в НААУ*, таким чином, здійснюється відповідно до Конституції України. Об'єднання адвокатів в єдину професійну організацію є важливою умовою забезпечення незалежності адвокатури України, її спроможності виконувати функціональне призначення зі здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги.

Список використаних джерел

1. Суд перевірить на конституційність законодавчий припис щодо обов'язкового членства адвокатів у Національній асоціації адвокатів України. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/sud-pereviryt-na-konstytuciynist-zakonodavchyy-prypys-shchodo-obovyazkovogo-chlenstva>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
5. Див., наприклад: Charter of Core Principles of the European Legal Profession, adopted on 24 November 2006. URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf (accessed: 28.03.2024); The Code of Conduct for European Lawyers: adopted at the CCBE Plenary Session, 28 October 1988. URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf (accessed: 28.03.2024).

Ключові слова: адвокат, адвокатура, адвокатська діяльність, гарантії адвокатської діяльності, Національна асоціація адвокатів України, професійна організація адвокатів, громадські об'єднання.

Keywords: advocate, bar, advocacy, guarantees of advocacy, Ukrainian National Bar Association, bar association, public associations.